

„Asigurarea interesului public și libertății creației științifice printr-un model de guvernare autonomă a sistemului național de cercetare științifică”

*Mesaj adresat de Prim-ministrul Republicii Moldova Chiril Gaburici
în cadrul Asambleei Academiei de Științe a Moldovei
27 martie 2015*

**Stimate Domnule Președinte academician Gheorghe Duca,
Onorați academicieni și oameni de știință,**

Când am acceptat misiunea deloc ușoară să conduc activitatea Guvernului și să merg în Parlament pentru a susține programul de activitate pentru următorii 4 ani, am inițiat consultări publice cu cele mai importante sectoare ale societății, intenționat am ales drept punct de pornire – Academia de Științe a Moldovei.

Din experiența managerială proprie și urmând exemplele statelor europene prospere am conștientizat că **fără suport științific și inovațional pentru acțiunile pe care le întreprinde Guvernul nu este posibil realizarea dezideratului unei dezvoltări durabile pentru Republica Moldova** – rezultat pe care îl așteaptă societatea de la noi.

Am fost impresionat de nivelul de cunoaștere pentru fiecare domeniu în care sunteți implicați, de soluțiile pe care le-ați propus, care urmează să le realizăm împreună în cadrul parteneriatului strategic pe care îl are Guvernul cu comunitatea științifică.

Există o percepție bună a comunității științifice și peste hotarele țării – consecvent începând cu 2012 ați reușit integrarea în programele comunitare pentru cercetare și inovare, obținând o dinamică de succes a proiectelor care univoc demonstrează o creștere și o tendință spre modernizare.

Vreau să menționez că prin această asociere și participare în competițiile europene pentru cercetare, oamenii de știință nu fac altceva decât să contribuie la obiectivul nostru comun – cel de **integrare europeană**.

Totodată, având în vedere activitatea și timpul petrecut în funcția de prim-ministru am sesizat că **există loc pentru o interacțiune mai bună între comunitatea științifică și mediul guvernamental, societate și nu în ultim rând mediul de afaceri**, care în orice stat dezvoltat asigură și contribuie parțial sau total la procesul de cercetare științifică și este implicat plenar în procesul tehnologic.

Sunt multe promisiuni asumate de către oamenii de știință, de autorități, de partenerii noștri de dezvoltare care necesită să-și găsească o finalitate, dar care din anumite raționamente subiective nu au fost implementate pe deplin și necesită atenția noastră imediată.

Aș vrea să menționez că în toate documentele de politici aprobate în ultimii ani, **modelul de dezvoltare socială și creștere economică sunt bazate pe cunoaștere**, fapt conștientizat de mult timp în spațiul european și implementat dinamic în toate statele membre ale UE. Strategia cadru de dezvoltare Moldova 2020 propune această abordare, similar strategiile de dezvoltare educațională, știință și cea inovațională toate vizează acest deziderat. În realitate însă, societatea nu percepe implementare acestui concept, iar în majoritatea cazurilor, promotorii ideii edificării unei societăți bazate pe cunoaștere rămân a fi însăși autorii acestor documente strategice. Această abordare, pe alocuri individuală, trebuie schimbată. **Republica Moldova necesită o interacțiune performantă și eficientă pe axa educație-știință-inovare-economie.**

În ce vizează educația, recent **a fost aprobat noul cod al Educației**, un obiectiv intermediar în procesul lung de transformare a sistemului nostru de învățământ. Rezultatele și impactul acestui document încă nu sunt resimțite pe deplin de societate, iar din discuțiile cu mulți dintre Dumneavoastră, am înțeles grija față de succesul acestei reforme, în special ce vizează învățământul superior. În acest sens, există o necesitate majoră ca **oamenii de știință să se implice în realizarea acestei reforme, iar școlile științifice existente să**

contribuie esențial la formarea școlilor doctorale și ghidarea procesului de instruire-cercetare a celor tineri în cadrul studiilor doctorale.

Experiența mai multor state, inclusiv celor europene, a demonstrat că lipsa de resurse sau infrastructură nu înseamnă lipsa soluțiilor de dezvoltare. **Transformarea tehnologică a unor rezultate științifice în produse și servicii care aduc o valoare adăugată economiei este o realitate** incorporată în dinamica dezvoltării Finlandei în comunicații mobile, Japoniei în produse electronice, Germaniei în construcția automobilelor sau Estoniei în tehnologii informaționale. În unele state antreprenorii sunt la egal cu oamenii de știință, spre exemplu în Letonia contribuția sectorului privat la dezvoltarea științifică și inovațională este mai mare de 50%, în Bulgaria 48% sau în Lituania 37%.

În toate aceste țări, creșterea economică este susținută de un motor adițional de dezvoltare – cel **inovațional**. Acest deziderat este **susținut pe deplin de mediul de afaceri**. În context, Republica Moldova are nevoie de soluții inovatoare pentru a oferi un nou suflu economiei, pentru ca turațiile de creștere actuală să fie mai mari, iar fiecare din cetățeni să resimtă această creștere, fie prin bunăstare sau implementarea acestor tehnologii în viață.

Fără participarea mediului de afaceri, acest deziderat este irealizabil pentru noi, iar eforturile și acțiunile actuale nu sunt suficiente pentru a redresa situația. Trebuie să existe o **comunicare durabilă între cercetare și mediul economic**, iar **imaginea comunității științifice necesită a fi îmbunătățită**, pentru a atrage investițiile din mediul privat.

Datele statistice pe care le posed, din păcate, denotă o **contribuție minimă a mediului de afaceri la procesul de cercetare științifică**. În cadrul Parteneriatului Estic, acest indicator este pe ultima poziție, alături de Georgia și Armenia. Pentru a redresa această situație este necesar **să creăm premise pentru competitivitate, care va conduce la consolidarea excelenței în toate domeniile**.

Având în vedere situația politică, economică, socială și culturală din țară, implicarea științei în soluționarea provocărilor și problemelor cu care se confruntă cetățenii de rând, precum și întreaga societate necesită a fi mult mai amplă. Există o necesitate stringentă de analiză și implicare în domeniul economico-financiar, fiscal și bancar pentru a ajuta statul să genereze resurse financiare mai eficiente. Fără implicarea oamenilor de știință este greu de conceput o reformă veritabilă administrativ-teritorială, în care vom putea realiza pe deplin procesele de descentralizare. Sectorul de agricultură, similar, are nevoie de transferul tehnologiilor ecologice, pentru a asigura securitatea alimentară. În societate se perpetuează probleme identitare, de istorie și de cultură, răspuns la care poate oferi univoc doar știința. Vreau să remarc, că abordarea pe care trebuie să o demonstreze oamenii de știință trebuie să fie mult mai pragmatică, fără a se deplasa în domeniul politicului.

Implicându-se în soluționarea acestor probleme, știința va lucra în beneficiul societății și va contribui la realizarea sarcinilor și priorităților guvernului, fapt pentru care suntem gata să **deschidem accesul la fondurile sectoriale și asistența tehnică**, care va spori considerabil impactul rezultatelor științifice precum și va crește nivelul de dezvoltare a domeniului vizat.

Onorat corp academic,

Rolul pe care îl are știința în dezvoltarea țării este mult prea mare pentru a fi neglijat sau îndeplinit necoerent.

Argumentele pe care le-am menționat nu vin să diminueze însemnătatea științei din Republica Moldova. Per contrar, există rezultate remarcabile pe care le avem și sunt apreciate la nivel național, inclusiv de Guvern, prin acordarea Premiilor de Stat, câștigătorii cărora sunt în mare majoritate cercetători, sau la nivel internațional, prin statutul obținut de știință autohtonă în Spațiul European de Cercetare.

Aceste argumente vin să accentueze **rolul extrem de important pe care îl are știința în dezvoltarea și creșterea Republicii Moldova**. Este necesar să valorificăm potențialul nostru științific pentru asigurarea interesului public în beneficiul fiecărui cetățean. **Sunt convins că acest deziderat poate fi realizat doar în comun cu oamenii de știință.**

Pentru existența unui aflux de investiții în știință, nu doar cele financiare, ci și de infrastructură sau atragere a tinerilor este necesară o transformare calitativă a mediului de cercetare. În acest sens, consider indispensabil ca **rolul pe care îl are știința astăzi în toate procesele statului să fie majorat**. Propunerile pe care vreau să le menționez vizează anume acest aspect, iar finalitatea urmărită va determina nivelul de implementare a paradigmei cunoașterii în Republica Moldova.

În primul rând, este necesară **dezvoltarea și consolidarea cadrului instituțional al științei și inovării**. Pentru a spori imaginea și locul științei și a asigura accesul plener a tuturor domeniilor conexe la managementul cercetării, propun **crearea Consiliului Național pentru Cercetare-Dezvoltare**, un organ consultativ al Prim-ministrului, în componența căruia vor intra nu doar mediul guvernamental și științific, ci și cel de afaceri și societatea civilă. Consiliul va avea misiunea să analizeze și să propună ajustări la cursul dezvoltării domeniului științei în conformitate cu necesitățile existente.

Pentru a exclude carențele actuale ale cadrului normativ în domeniul științei, precum și de a elimina orice incertitudine privind finanțarea științei, consider esențial **constituirea pe lângă guvern a Agenției pentru Cercetare-Inovare** – autoritate administrativă centrală, autonomă, responsabilă de elaborarea și realizarea politicilor în domeniul cercetării-inovării. Modelul consensual de administrare a științei va continua în această formulă, prin **delegarea atribuțiilor Guvernului pentru știință acestei Agenții**. Odată instituită Agenția va crea premisele pentru **declaraarea dezvoltării scientintensive și inovaționale drept prioritate națională**.

În realitățile zilei de astăzi, când există o conexiune cu spațiul european, organizațiile din cercetare nu pot îndeplini doar standardele minime pentru activitate. Este necesară **reorientarea acestora în baza criteriilor de performanță**, iar **certificarea acestei performanței trebuie să fie efectuată de Consiliul Național pentru Evaluarea performanței în cercetare**, care implică o reorganizare a Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare actual.

Aceste schimbări sunt relevante în contextul consolidării locului și rolului Academiei de Științe a Moldovei. Astfel, **Academia trebuie să reprezinte o instituție publică autonomă, de interes național în domeniul cercetării** - cel mai înalt for științific al țării, coordonator al cercetărilor științifice fundamentale și consultant științific al autorităților publice.

Schimbările care se produc în cadrul instituțional, trebuie să fie susținute de un **mecanism coerent de oportunități și soluții**, care vor promova calitatea științei și excelența cercetării și vor contribui la soluționarea provocărilor și problemelor cu care se confruntă Republica Moldova, precum și vor valorifica potențialul științific și tehnologic pe arena internațională.

Aceste mecanisme trebuie să fie fundamentate de un **Programul National de Cercetare-Dezvoltare**, un instrument administrativ esențial, prin care se implementează politica de stat în domeniul științei.

Toate barierele de intrare în sistemul de cercetare necesită a fi înlăturate, pentru a asigura accesul liber al tuturor entităților la concursurile proiectelor științifice. În locul acestora, este necesar de implementat un mecanism nou de **evaluare a performanței**, efectuat de experți nu doar din țară, ci și internaționali. În urma acestei evaluări, organizațiile vor obține o **certificare a performanței**, care atestă competența organizației, a personalului ei de a desfășura activități științifice de calitate.

Metodologiile aplicate în aceste evaluări vor fi axate pe promovarea excelenței și trebuie să țină cont de opinia tuturor actorilor implicați în procesul de cercetare și inovare, iar pentru a asigura impactul așteptat aceste metodologii urmează a fi aprobate de Guvern.

Infrastructura de cercetare va fi susținută în continuare, fapt ce va asigura continuitatea școlilor științifice și a unui mediu durabil pentru oamenii de știință. Totodată, organizațiile științifice, în spiritul competitivității europene, trebuie să demonstreze capacitatea de a găsi resurse pe cont propriu, atât din finanțări publice din diferite sectoare, cât și din mediul privat. Astfel, **finanțarea publică a organizațiilor de cercetare va acoperi cheltuielile de bază aferente activității** și va include: regie, salarizare a unui număr de cercetători, a personalului auxiliar, a personalului de conducere al organizației și a subdiviziunilor ei.

Un aspect extrem de important, pe care îl conștientizăm cu toții, este cel ce vizează **implicarea în soluționarea problemelor statului a tinerilor**, îndeosebi a celor talentați, potențialul cărora poate fi valorificat cel mai prielnic în știință.

Consider indispensabilă **excluderea criteriului de vechime în muncă pentru ocuparea funcțiilor științifice incipiente**. Astfel vom asigura accesibilitatea și atractivitatea funcțiilor științifice și vom permite tinerilor dotați să contribuie prin activitatea sa la procesul de cercetare și inovare.

Stimați academicieni,

Sunt convins că fiecare dintre Dumneavoastră conștientizează importanța unui parteneriat strategic între știință și autoritățile publice. În această formulă au fost realizate multe acțiuni, care au contribuit la dezvoltarea economică și socială a mai multor comunități și țări. Acest parteneriat, care este și o necesitate în contextul asocierii la Uniunea Europeană, necesită a fi consolidată, iar rezultatele obținute de Dumneavoastră trebuie să fie resimțite și să contribuie la creșterea durabilă a țării, în care beneficiul cel mai mare va fi resimțit de cetățenii Republicii Moldova.

Acest deziderat, completat de propunerile pe care le-am enunțat sunt așteptate de societate, astfel încât interesul public și libertatea de creație științifică și inovațională să devină o normă uzuală în țara noastră.

Vă mulțumesc pentru atenție și vă încurajez să fiți deschiși spre excelență și performanță.